

การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง

Lifelong Education and the Sustainable Community Development According to Philosophy of Sufficiency Economy

สกวเดือน พิมพิศาล¹

Sakawduean Phimphisan¹

บทคัดย่อ

การพึ่งตนเองหรือการศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำไปพัฒนาตนเองและเป็นสังคมแห่งเรียนรู้ สังคมแห่งการเปลี่ยนแปลง และสังคมฐานความรู้แบบพึ่งตนเองได้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้คนเกิดความอยากรู้ในการพัฒนาที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เพราะเป็นสมดุลระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว คือ เป็นกระบวนการทางสังคมที่สามารถรับรู้ได้ หรือเป็นความพยายามในการศึกษาใฝ่หาความรู้ ในการดำรงชีวิตให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นส่วนร่วมในการสร้างความผาสุกของการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน เกิดความเจริญงอกงามในสังคม โดยผู้เรียนรู้จะต้องปรับตัวให้เข้ากับชีวิตและแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถสนับสนุนต่าง ๆ เช่น การมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้าง ร่วมตัดสินใจ ตามวิถีชีวิตที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองสังคม และผู้อื่น บนพื้นฐานทางสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลกับการพัฒนาต่อไป

คำสำคัญ : การศึกษาตลอดชีวิต, การพัฒนาชุมชน, เศรษฐกิจพอเพียง

¹ เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

¹ General Administrative Officer, Faculty of Liberal Arts and Science, Kalasin University

Abstract

This article show the concept concerning the lifelong education and the sustainable community development according to Philosophy of Sufficiency Economy, in order to lead own self as a learning social, transformation social , social based on self-reliant knowledge by Philosophy of Sufficiency Economy. Because of an attempt in studies, dream of living in a very happy society as a participation in creating the welfare of the sustainable community development, these lead for growth in social by the one who learned will have to adapt to life and learning the support resources such as participation for thinking, doing, creating, co-deciding according to way of life that can be used benefit for themselves and others.

Keywords : Lifelong Education, Community Development, Sufficient Economy

บทนำ

เนื่องจากโลกปัจจุบันและอนาคตเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการลงทุนที่มีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศทุนมนุษย์ คือ ความรู้ ทักษะ และความสามารถของบุคคลในองค์กรและเป็นทุนที่ไม่สามารถวัดเป็นตัวเงิน แต่เป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจขององค์กร การพัฒนาการศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาที่ดีควรมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานและความสามารถในการปรับตัวสู่การพัฒนาทักษะที่จะสามารถศึกษา เรียนรู้ พร้อมกับการฝึกอบรมเพิ่มเติมรวมทั้งเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษาตลอดชีวิตและการจัดระบบการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 15 การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา

แห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้นถือว่าเป็นการศึกษาในระบบการเรียนการสอนหรือตามรูปแบบการสอนที่ภาษาอังกฤษว่า “Modes of learning” ฉะนั้น แนวทางใหม่คือสถานศึกษาสามารถจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบให้มีระบบเทียบโอนการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ และตามพระราชบัญญัติจะแบ่งได้ในระบบ 2 ระดับมาตรา 16 คือ 1) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงการศึกษาปฐมวัย ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และแบ่งออกเป็นประเภทสามัญศึกษา และอาชีวศึกษา 2) ระดับการศึกษามัธยมศึกษาหรือหลังการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะแบ่งออกเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญาซึ่งการใช้คำว่า “อุดมศึกษา” แทนคำว่า “การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย” เพื่อจะให้ครอบคลุมการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรหรืออนุปริญญาที่เรียนภายหลังที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว เป็นการให้ความสำคัญแก่การศึกษาระดับนี้ถือกันว่าเป็นกำลังคนระดับกลางและพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่วนในระดับมหาวิทยาลัยนั้น (การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการผลิตและพัฒนากำลังคน กระทรวงศึกษาธิการ, (2555)

ทั้งนี้กระทรวงศึกษาได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ ดังนี้ 1) การให้ความสำคัญการศึกษาโดยรณรงค์ให้ประชากรทุกคนอ่านออกเขียนได้ ลดอัตราการไม่รู้หนังสือ เปิดโอกาสอย่างเท่าเทียมโดยกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริมให้มีการเรียนทางไกลการศึกษานอกระบบ การเรียนจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (Community Learning Centres - CLCs) 2) การลงเงินทุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยส่งเสริมการสอนภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาราชการของอาเซียน โดยใช้จัดหลักสูตร Preparation for the ASEAN Community in 2015 แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อฝึกฝนทักษะภาษาอังกฤษ 3) การส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม โดยเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับอาชีวศึกษา 4) การส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนอิเล็กทรอนิกส์ 5) การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์ (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2555) และการพึ่งตนเองของหมู่บ้านหรือชุมชนในชนบทถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 ของประชากรทั้งประเทศไทยตั้งถิ่นฐานในชนบทและการประกอบอาชีพเกษตรในหมู่บ้านทั้งสิ้นและ

ที่สำคัญประชาชนในชนบทส่วนใหญ่ยังอยู่ในสภาพที่ยากจน เจ็บป่วยและต้องการศึกษา ประกอบกับชุมชนชนบทในปัจจุบันอยู่ในสภาพการเสียดุล เพราะมีการดำเนินชีวิตอยู่ได้โดยอาศัยปัจจัยภายนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ในขณะนี้พึงปัจจัยภายในชุมชนน้อยลงตามลำดับ ทนทางสังคมที่อยู่ในชุมชนเกิดการสั่นคลอน ทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้เป็นการบริโภคมากขึ้น หากปล่อยให้สภาพการเช่นนี้ต่อไปย่อมส่งผลกระทบต่อ การพึ่งตนเองในระดับประเทศอย่างแน่นอน การพัฒนาให้ชนบสามารถพึ่งตนเองได้ จึงเป็นแนวทางที่รัฐบาลจะต้องให้ความสำคัญโดยเฉพาะสถานการณ์วิกฤตเศรษฐกิจ ในปัจจุบัน (พระสิทธิ์ คำวนิชศิลป์ และคณะ, 2544)

ดังนั้น การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน เป็นการศึกษาที่มี กระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมของไทยที่ผูกพันกับความเป็นอยู่ของสังคม แบบไทยที่เรียกว่า : สังคมพุทธและสังคมเกษตร ที่มีมายาวนานแล้วทำให้เกิดเรียนรู้ อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เราสามารถมีรายได้ มีอาชีพ และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนเอง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิตในระดับ ครอบครัว ระดับชุมชน ในการดำเนินงานก็ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และทันต่อ ยุคโลกาภิวัตน์ทั้งแบบทุนมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงให้ในการศึกษาที่มุ่งเน้นให้มีความรู้ ที่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคม ชุมชน ที่เกิดการเรียนเป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษาตลอดชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสามารถนำมาพัฒนาชุมชนและพึ่งตนเองที่ว่า : ความพอมีพอกิน ความพอมีพอใช้ และรู้จักพอประมาณในการดำรงชีวิตของสังคมไทยต่อไป

ความหมายของการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ สำนักงานยกรัฐมนตรี้, 2542 : 2) ได้ให้ความหมายของ การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม การถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลง ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

ประสาธน์ เนิ่งเฉลิม (2558) อ้างจากวารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ : 10 - 11) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้การศึกษา คือ การเรียนโดยการบริการสังคม

เป็นยุทธศาสตร์การเรียนการสอนที่เชื่อมโยงความรู้สู่การบริการสังคมอย่างมีคุณค่าและความหมาย (Eyler and Giles) เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้หลักการและทฤษฎีผ่านกระบวนการเรียนรู้ในห้องเรียน และเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติจริงนอกชั้นเรียนเพื่อช่วยให้เกิดความคิดที่ว่า การเรียนแค่ทฤษฎีในชั้นเรียนสามารถเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ได้ยากมากมายสำหรับกระบวนการทางการศึกษา เมื่อความต้องการระหว่างผู้ให้บริการกับผู้รับบริการสามารถตอบสนองได้ด้วยการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือและชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้อย่างจริงจัง โดยการบริการสังคม จึงเป็นการบูรณาการทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียนจะต้องปรับแนวคิดและปรับตัวที่จะดำรงชีพให้เหมาะสมกับบริบทของการดำเนินชีวิตผ่านการบริการสังคม

ดังนั้นสรุปได้ว่า การศึกษาเป็นการเปิดโอกาสให้ได้รับความรู้ทั่วไปเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและแท้จริงในการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนเพื่อการอยู่รอดและพัฒนาสังคมที่ได้รับอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ที่ต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกันของสังคมซึ่งต้องนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์ต่อไป

รูปแบบการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2542 : 9) ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดนั้นแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ดังนี้

1. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน ซึ่งการศึกษารูปแบบนี้จัดในโรงเรียน วิทยาลัย มหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเรียกอย่างอื่น สามารถจัดการศึกษาในชั้นเรียนหรือเป็นการศึกษาทางไกล

2. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษายืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาการศึกษา การวัดและประเมินผลโดยคำนึงถึงความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละบุคคล เช่น การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ

3. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส สามารถศึกษาได้จากบุคคล สภาพแวดล้อม สื่อหรือแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ การศึกษาแบบนี้มีความยืดหยุ่น เปิดโอกาสให้ผู้สนใจสามารถเลือกเนื้อหาที่สนใจตรงกับความต้องการของตนเองและสามารถศึกษาในเวลาที่ปลอดจากการกิจอื่นได้ เช่น การฟังบรรยายพิเศษ การศึกษาจากเอกสาร การเยี่ยมชมการสาธิต การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2542) ได้ระบุวาทโยบายการจัดการศึกษาของไทยเน้นให้การจัดการศึกษายึดหลักการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งระบุไว้ในมาตรา 8 ว่า “การจัดการศึกษาให้ยึดหลัก ดังนี้ (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับปวงชน.....” ไว้ดังนี้

1. บุคคลมีสิทธิและความเสมอภาคในการได้รับการศึกษา
2. การจัดการศึกษาจะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
4. การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบ คือ องค์ประกอบของการศึกษาตลอดชีวิต
5. กระบวนการเรียนรู้ จัดเนื้อหาและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยให้ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ปฏิบัติได้ คิดเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ โดยร่วมมือกับบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย
6. รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ

ศูนย์การศึกษาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งเรียนรู้กันอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

7. ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยี เพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

หลักสำคัญในการจัดการศึกษา (ตามมาตรา 8) กำหนดไว้ 3 ประการในการศึกษาตลอดชีวิต ดังนี้ 1) การศึกษาตลอดชีวิต ถือว่าการจัดการศึกษานั้นเป็นการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับประชาชนหลักการคือ คนทุกคนต้องได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษานี้ต้องครอบคลุมทุกด้าน มิใช่เฉพาะชีวิตการทำงานเท่านั้น เพราะไม่เพียงบุคคลต้องพัฒนาดตนเองและความสามารถในการประกอบอาชีพของตนเอง คนแต่ละต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนและประเทศโดยส่วนร่วมทั้งด้านเศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและวัฒนธรรมด้วย ทั้งนี้เพราะสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และพัฒนาการทางเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องศึกษาความเป็นไปรอบตัว เพื่อให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม 2) การมีส่วนร่วม สังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การมีส่วนร่วมนั้นแสดงออกได้หลายลักษณะ เช่น ร่วมเป็นกรรมการ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสนับสนุนกิจกรรมทางการศึกษา ร่วมสนับสนุนทรัพยากร ร่วมติดตามประเมิน ส่งเสริมให้กำลังใจปกป้องผู้ปฏิบัติงานที่มุ่งประโยชน์ต่อส่วนร่วม หลักการนี้ถือว่าอนาคตของประเทศและความเจริญรุ่งเรืองของสังคมไทย เป็นความรับผิดชอบของของคนไทยทุกคนมีใช้ถูกจำกัดโดยตรงในการจัดการศึกษา ดังนั้นจึงเป็นทั้งสิทธิและหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคของงานการจัดการศึกษา ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและช่วยดูแลการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างถูกต้อง 3) การพัฒนาต่อเนื่อง การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องปรับเปลี่ยนตลอดเวลาให้ทันกับความรู้ที่ก้าวหน้าไม่หยุดยั้ง ดังนั้น การจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การพัฒนานี้มีทั้งการค้นคิดสาระและกระบวนการใหม่ ๆ การประยุกต์ปรับปรุงเนื้อหาสาระที่มีอยู่และการติดตามเรียนรู้เนื้อหาสาระที่มีผู้ประดิษฐ์คิดค้นมาแล้ว เพื่อปรับปรุงตนเองให้ทันโลกและทันสมัยเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนและสังคมอย่างแท้จริง

สมาลี สังข์ศรี (2545 : 1) ได้ให้ความหมาย การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาทุกประเภทที่เกิดขึ้นตลอดชีวิตของมนุษย์ ตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาบุคคลให้ปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงชีวิต และพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของแต่ละบุคคล การศึกษาตลอดชีวิตรวมถึงการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ทั้งการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาจากทุกแหล่งความรู้ในชุมชนและสังคม และเกิดขึ้นได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

Divjak et al. (2004 : 13) ได้เปรียบเทียบการเรียนรู้แบบเก่ากับการเรียนตลอดชีวิต สามารถแสดงได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการเรียนรู้แบบเก่ากับการเรียนตลอดชีวิต

การเรียนรู้แบบเก่า	การเรียนรู้ตลอดชีวิต
1. ครูเป็นแหล่งของความรู้ 2. ผู้เรียนได้รับความรู้จากครูผู้สอน 3. ผู้เรียนเรียนตามลำพัง 4. การประเมินผลใช้เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้เรียนในระดับสูงต่อไปจนกว่าผู้เรียนจะมีความรู้ความชำนาญในเรื่องหรือทักษะที่ได้กำหนดไว้ก่อน 5. ผู้เรียนเรียนในสิ่งเดียวกัน 6. ครูได้รับการอบรมในเบื้องต้นและระหว่างปฏิบัติงาน 7. ผู้เรียนที่มีความสามารถจะถูกระงับอนุญาตให้เรียนในระดับสูงต่อไป	1. นักการศึกษาจะเป็นผู้ชี้แนะแหล่งความรู้ให้กับผู้เรียน 2. ผู้เรียนเรียนโดยการปฏิบัติ 3. ผู้เรียนเรียนเป็นกลุ่มและเรียนจากกันและกัน 4. การประเมินใช้เพื่อเป็นการชี้แนะ 5. นักการศึกษาพัฒนาแผนการเรียนรู้เฉพาะสำหรับแต่ละบุคคล 6. นักการศึกษาเป็นผู้เรียนตลอดชีวิตได้รับการอบรมในตอนเริ่มแรกเชื่อมโยงกับการอบรมขณะทำงาน 7. คนได้รับโอกาสเข้าถึงการศึกษาได้และได้รับตลอดชีวิต

ที่มา : Divjak et al. (2004) Lifelong Learning in the Digital Age : Focus Group Report. In Tom J. van Weert and Mike Kendall. (Eds). Lifelong Learning in the digital age. Norwell : Kluwer Academic Publishers.p.13.

ดังนั้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ที่จะพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตนเองและปรับตนเองให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นรวดเร็วของสังคม และ

พร้อมที่จะการเรียนรู้ ฝึกฝน พัฒนาตลอดเวลาทั้งการอยู่ร่วมในสังคมและชุมชนที่จะเกิดองค์ความรู้ และเป็นส่วนหนึ่งของดำรงชีวิตและวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายสามารถเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันและสามารถเลือกเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องจากความสนใจ จากความต้องการเพื่อพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาและตลอดชีวิต

ปัจจัยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่บุคคลได้รับตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตายที่ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตต่างๆ มากมาย เช่น ศาสนา การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เหล่านี้ที่จะพัฒนาให้บุคคลมีความรู้ มีประสบการณ์ มีทักษะต่างๆ ซึ่งจะต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม รวมทั้งบทบาทและหน้าที่ของบุคคลซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามวัยต่างๆ เช่น วัยผู้ใหญ่ ต้องการศึกษาเกี่ยวกับสุขภาพและการใช้เวลาว่าง

2. ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่ทำให้เกิดวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ความเจริญก้าวหน้าเหล่านี้ทำให้คนต้องการความรู้ใหม่ๆ เพื่อจะได้ปรับตัวได้อย่างเหมาะสม นอกจากนั้นความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดการถ่ายโอนข้อมูลความรู้ได้อย่างสะดวก เมื่อการเข้าถึงข้อมูลทำได้อย่างสะดวกรวดเร็ว จึงทำให้การคิดค้นความรู้ใหม่ๆ ทำได้ง่ายและรวดเร็ว ความรู้ที่มีอยู่จึงล้าสมัยดังนั้นการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อช่วยให้คนได้รับความรู้ใหม่ๆ และทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

3. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการเมือง สภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน สังคมชนบทเปลี่ยนมาเป็นสังคม ชีวิตมีแต่ความรีบเร่ง ความใกล้ชิดของคนในครอบครัวมีน้อยลง ทำให้เกิดปัญหาในสังคม เช่น ปัญหา ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก ปัญหาเด็กเร่ร่อน เพื่อจะให้ได้ปรับตัวได้กับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ประชาชนควรได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

4. ความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพการงาน สภาพเศรษฐกิจมีการแข่งขันอย่างรุนแรงทำให้องค์กรต่างๆ ต้องพัฒนานตนเองเพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขัน เทคโนโลยีใหม่ๆ ถูกนำมาใช้ในธุรกิจ

คนจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้มีความรู้ต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาและเพิ่มคุณค่าให้กับตนเอง

5. ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาในระบบ การศึกษาในระบบมีระเบียบและหลักเกณฑ์ตายตัว จึงทำให้คนบางกลุ่มพลาดโอกาสเรียนในระบบโรงเรียนในวัยเด็ก คนเหล่านี้ควรมีโอกาสได้รับการศึกษา แม้อายุจะพ้นวัยเรียนไปแล้วก็ตาม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสดำเนินการศึกษาอย่างทั่วถึงและเสมอภาคกัน

6. โครงสร้างของประชากร ซึ่งโครงการของประชากรไทยได้เปลี่ยนไป คือ มีประชากรวัยเด็กลดน้อยลง เนื่องจากการวางแผนครอบครัวที่ประสบความสำเร็จ จึงทำให้สังคมไทยมีประชากรวัยเด็กน้อยลงในขณะที่ประชากรวัยผู้ใหญ่และวัยชรา มีแนวโน้มสูงขึ้น จึงควรได้รับการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็ว

ดังนั้นสรุปได้ว่า ปัจจัยปัจจัยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต เป็นศึกษาวิถีชีวิตของคนในสังคม ชุมชน ตามสถานที่ต่างๆ กัน เช่น บ้าน วัด โรงเรียน และเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตต่างๆ มากมาย เช่น ด้านศาสนา ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม เหล่านี้ก็เป็นปัจจัยต่อการเรียนรู้เช่นเดียวกัน

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

พระธรรมปิฎก (2541 : 9-12) การพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นจากองค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้ 1) มนุษย์ ควรศึกษาและจัดสรรปัจจัยที่ช่วยให้มนุษย์เจริญงอกงาม เข้าถึงความเป็นมนุษย์ มีชีวิต ที่ดีงามสมบูรณ์ เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป 2) สังคม เป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ ไม่เบียดเบียน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ข่มเหงเอารัดเอาเปรียบกัน และเอื้อโอกาสให้บุคคลพัฒนายิ่งขึ้นไปในฐานะมนุษย์และทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญ 3) ธรรมชาติ มนุษย์ต้องมองตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ในการดำรงชีวิตที่ต้องมีความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติเท่านั้น เมื่อมนุษย์วางท่าทีถูกต้องธรรมชาติก็จะเป็นอหล่งอำนวยคุณค่าแห่งความงามความรื่นรมย์ให้ความสุขหล่อเลี้ยงแม้แต่ชีวิตด้านธรรมของมนุษย์ด้วย 4) เทคโนโลยี ปัจจุบันการผลิต ประดิษฐ์เทคโนโลยีเพื่อแก้ปัญหาและอนุรักษ์ธรรมชาติมากมาย เช่น การพัฒนาเทคโนโลยีที่เกื้อกูลไม่ทำลาย

ธรรมชาติ ประหยัดพลังงานหรือใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ หรือมีประสิทธิภาพ ในการผลิตสูงโยมีของเสียน้อย แต่บางสังคมได้ผลน้อยเพราะบกพร่องในการพัฒนาคน ดังนั้นต้องใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้อง ต้องไม่ใช่เทคโนโลยีทำให้มนุษย์แปลกแยกจากธรรมชาติก่อให้เกิดปัญหามากมายทั้งต่อมนุษย์และโลก จะเป็นปัจจัยเกื้อกูลในการพัฒนามนุษย์และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สำนักงานพัฒนาชุมชน (2554) อ้างจากคู่มือปฏิบัติงานกรรมการชุมชน ได้รับรู้ถึงแนวทางในการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การดำเนินงานพัฒนาชุมชน ต้องเริ่มต้นด้วยการค้นหาปัญหาความต้องการอันแท้จริงของประชาชนโดยประชาชน ดังนี้

1. ความร่วมมือระหว่างชุมชนและรัฐเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนมี 2 ประการคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาการวางแผนการดำเนินกิจกรรมมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการติดตาม และการประเมินผล และการสนับสนุนของรัฐทางด้านวิชาการและวัสดุอุปกรณ์

2. การช่วยเหลือตนเอง หมายถึง การที่ประชาชนสามารถเข้าร่วมปฏิบัติงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน สามารถเข้าไปแก้ไขข้อขัดข้องของชุมชน โยงการระดมกำลังทั้งปวงของชุมชนไม่ว่าจะเป็นกำลังคนหรือทรัพยากรเข้าสู่การปฏิบัติงาน

3. ความคิดริเริ่มของชุมชน จากแรงบันดาลใจและการสนับสนุนจากภายนอกที่คำนึงถึงปัญหา ความต้องการและความเดือนร้อนที่ประสบอยู่จริง

4. ความต้องการของชุมชน มักจะปรากฏออกมาในรูปของการเน้นหนักในเรื่องการบริโภค แต่ในชุมชนที่ทันสมัยและมี การติดต่อกับสังคมภายนอกตลอดเวลา นั้น ความต้องการชุมชนจะมีลักษณะเด่นในเรื่องการพัฒนา

5. ความสมดุลในการพัฒนา จุดสำคัญของงานพัฒนาชุมชนที่การพัฒนาทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรมจะต้องได้สัดส่วน ถึงแม้การพัฒนาชุมชนมุ่งพัฒนาตัวคนให้มีทรศนะและมีขีดความสามารถจนช่วยตัวเองได้ แต่การกับพัฒนาคนกับสิ่งแวดล้อมเป็นของคู่กันและให้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าหากมุ่งพัฒนาด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะก็ยิ่งให้เกิดผลการพัฒนาผิดรูปผิดร่าง ดังนั้นงานพัฒนาชุมชนจึงมุ่งพัฒนาทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรมควบคู่กันไป

6. การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ประชาชนทุกเพศทุกวัยอย่างต่อเนื่อง ตลอดชีวิตที่ดำรง โดยมีจุดมุ่งหมายที่ปรับปรุงคุณภาพมนุษย์

7. การพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ คือ ปัญหาของชุมชนหรือของประเทศไม่อาจแก้ไขได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งโดยเฉพาะเท่านั้น แต่จะต้องเป็นการประสานการปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีการประสานของวิธีการหลายวิธีหลายด้าน

กรมการพัฒนาชุมชน (2548 : 10) ได้สรุปความหมาย การพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความคิด ความสามารถของประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่นช่วยเหลือตนเอง เพื่อนบ้าน และชุมชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยความร่วมมือของราษฎรและภาครัฐ

ดังนั้นสรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน เป็นการศึกษากระบวนการเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการไม่ว่าจะเรื่องการพัฒนากำลังคน การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการพัฒนาความรู้ของคนในชุมชนด้วย และสามารถนำพาพัฒนาท้องถิ่นให้ดีขึ้นตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อจะพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงให้กับประเทศและชุมชน อีกทั้งเพิ่มขีดความสามารถตลอดจนการรับรู้พร้อมตอบสนองต่อความเจริญเติบโตกับการเปลี่ยนแปลงที่พัฒนาให้ยั่งยืนต่อไป

แนวคิดในการจัดการศึกษาของชุมชน

1. แนวคิดการจัดการศึกษาผ่านบทบาทของสถาบันทางสังคม เป็นการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่สถาบันทางสังคมได้จัดขึ้นเพื่อกลุ่มเกลาสมาชิกของสังคมอยู่แล้วสถาบันทางสังคมประกอบด้วย ครอบครัว วัด องค์การชุมชนต่างๆ

2. แนวคิดการจัดการศึกษาผ่านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาความหมายและวิธีการปฏิบัติของคนในชุมชนที่ได้กระทำไว้แล้วนำมาเผยแพร่หรือตีความจนเป็นที่ยอมรับนับถือ ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติของชุมชนต่อไป กล่าวคือ ชุมชนจะมีสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกันอยู่แล้ว ซึ่งสิ่งที่ยึดถือปฏิบัติเหล่านั้นได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่า มีความหมายต่อการดำรงชีวิตของคนใน

ชุมชน โดยใช้ระยะเวลา สืบทอดมายาวนาน สิ่งที่มีคุณค่านี้จะถูกเลือกสรร ส่วนที่มีประโยชน์แล้วดำรงรักษาถ่ายทอดต่อมา การถ่ายทอดอาจมาในลักษณะ ของขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยมของชุมชน มีระเบียบวิธีเป็น แนวปฏิบัติอย่างชัดเจน เมื่อเวลาผ่านไป สิ่งที่ถ่ายทอดดังกล่าวจะมีการอธิบายและแปล ความในบริบทใหม่ ทำให้คุณค่าของสิ่งที่ดั่งามเหล่านั้นถูกละเลยสูญหายไป

3. แนวคิดการใช้แหล่งการเรียนรู้ เป็นการใชแหล่งภูมิปัญญาและทรัพยากร ธรรมชาติในชุมชน เช่น วัด ภูเขา สวนสัตว์ อุทยาน พิพิธภัณฑ์ หอสมุด แหล่งน้ำ โบราณสถาน เป็นต้น เป็นแหล่งการเรียนรู้ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้โดยตรง ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง และเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ผู้เรียนจะได้ศึกษาสภาพที่จริง ของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ชุมชน อาทิ พืชพันธุ์ไม้ พืชสมุนไพร ลักษณะของดิน หิน แร่ ทั้งแหล่งการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม สามารถใช้แหล่งการเรียนรู้ เหล่านี้มาหล่อหลอมคนในชุมชนท้องถิ่น ให้มีความรู้ความเข้าใจถึงสิ่งต่างๆ ในชุมชน เป็นการสร้างเจตคติ ค่านิยม ความภาคภูมิใจ และอุดมการณ์ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชน

4. แนวคิดการจัดเวทีการเรียนรู้ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยองค์กรชุมชนที่รวม ตัวกันเพื่อศึกษาปัญหาใดปัญหาหนึ่ง พร้อมทั้งแสวงหาวิธีการแก้ไข จัดเป็นกิจกรรม การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้สมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง ชุมชนประกอบด้วย คนที่มีธรรมชาติหลากหลาย มีบทบาทที่สัมพันธ์กัน มีการเรียนรู้ ร่วมกัน วิธีการจัดเวทีการเรียนรู้เป็นวิธีที่มีการประสานงาน ประสานความคิด ซึ่งทำได้โดยการนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและเป็นสิ่งที่สนใจร่วมกันของคนในชุมชน ศึกษาวิเคราะห์ร่วมกันให้เห็นถึงสภาพของปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา จากนั้นช่วยกันหาวิธีแก้ไขปัญหา แล้วร่วมกันแก้ไขปัญหา

5. แนวคิดการใช้โรงเรียนเป็นแหล่งการจัดการเรียนรู้ เป็นการให้โรงเรียน นำสาระการเรียนรู้ของชุมชนไปถ่ายทอดให้กับนักเรียนได้เรียนรู้และเข้าใจชุมชน ซึ่งจัดทำได้โดยการจัดการบริหารโรงเรียนทั้งโรงเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน จัดบทเรียน หลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และการเข้าไปมีส่วนร่วมการพัฒนา ชุมชน โรงเรียนมีหน้าที่จะต้องสร้างพลเมืองใหม่ให้มีคุณสมบัติตามที่สังคมต้องการ โดยถ่ายทอดคุณค่า ความรู้ที่มีอยู่ของชุมชน สร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ฝึกฝนทักษะ เตรียมตัวผู้เรียนเพื่อในอนาคต นอกจากนั้นยังเป็นผู้ดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใน ชุมชน โรงเรียนจึงเป็นผู้นำการถ่ายทอดบริบทของชุมชนและรักษาชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน

สำนักงานพัฒนาชุมชน (2554) คู่มือปฏิบัติงานกรรมการชุมชนได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยให้เขามีส่วนร่วมเป็นตัดสินใจลงมือทำงานที่เขาตัดสินใจด้วยตนเอง ตามหลักและแนวทางที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ 1) ความต้องการในการแก้ปัญหาของประชาชนเป็นจุดเริ่มต้น และประชาชนจะต้องเป็นหลักในการแก้ไขปัญหาของชุมชน 2) กิจกรรมการพัฒนาตามแนวความคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน 3) การรับรู้การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีการกระจายข้อมูลข่าวสาร เพื่อการพัฒนาให้ประชาชนทั่วไปทราบ 4) แนวทางการพัฒนา ต้องพิจารณาจากขีดความสามารถของชุมชนที่ทำให้มีการดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง ได้มีต้องพึ่งพาทภายนอกและกิจกรรมต้องสอดคล้องกับความพร้อมของชุมชน 5) ขั้นตอนการปฏิบัติจะต้องเริ่มจากการแสวงหาข้อเท็จจริง ปัญหา เพื่อนำเข้าสู่การวิเคราะห์การวางแผน การปฏิบัติและการติดตามผลการดำเนินการ

ปรัชญา เวสารัชช์ (2538 : 8) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆ ของกิจกรรมของส่วนรวม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชนบท โดยการเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยและมีความพยายามที่จะเสียสละทรัพยากรบางอย่าง เช่น ความคิด วัตถุ แรงกายและเวลา

สุรเดช มาสินทรัพย์ (2545 : 18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจและการแก้ปัญหาร่วมกันด้วยความคิดสร้างสรรค์ ร่วมกับวิทยาการที่เหมาะสมตลอดจนสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของงานต่างๆ ที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานที่ดำเนินการและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การระดมความคิด การบริหารจัดการ และการติดตามประเมินผล รวมทั้งทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อให้งาน กิจกรรมหรือโครงการบรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541 : 6) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ ว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกระดับและทุกด้านของสังคม ทั้งนี้ควรมีการนำเนื้อแท้ของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงบนพื้นฐานของสติปัญญาและวิถีการดำรงชีวิตของไทย

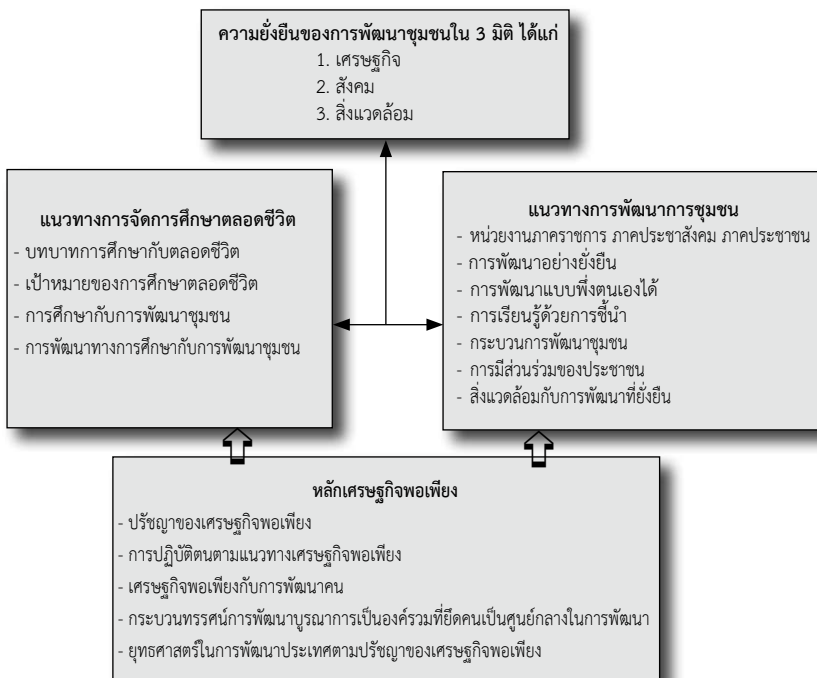
สุรเกียรติ์ เสถียรไทย (2542 : 257) ได้ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การพัฒนากระแสเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีฐานคิดสำคัญที่พัฒนาคนในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่ไปกับการจรรโลงรักษาวัฒนธรรมชุมชน ทั้งนี้การพัฒนานคนจะต้องเริ่มที่เพื่อการพัฒนาความคิดและจิตใจของคนให้รู้จักกัน รู้จักใช้ตามอัตภาพและความจำเป็นในการดำรงชีวิต

ภักพงค์ ปวงสุข (2553 : 29) ได้ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง การดำเนินชีวิต การมีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน สามารถเลี้ยงดูอุ่มชูตนเอง โดยมีความเหมาะสมเพียงพอกับความต้องการของตนเอง และไม่เกินกำลังของตนเอง โดยมีความพอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ ด้วยกันได้แก่ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน 2) จิตใจพอเพียง 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง 5) ปัญญาพอเพียง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง 7) มีความมั่นคงพอเพียง แสดงดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (อ้างในภักพงค์ ปวงสุข, 2553)

ดังนั้นสรุปได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานคำจำกัดคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อให้เราคนไทยสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นพื้นฐานในการพึ่งตนเอง และนำหลักการนี้ไปใช้ในการพัฒนาคน พัฒนาชุมชนและพัฒนางองค์กร และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังที่ว่า พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เพื่อให้ทุกคนตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและอดทน โดยใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิตตามครรลองที่เหมาะสม จึงสามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์ตามความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (สัญญา เคนาภูมิ, 2557ก : 33-42) โดยพัฒนาจากกระบวนคิดเชิงเหตุผล (Rational thinking) บนฐานความเป็นไปได้เชิงทฤษฎี (Based on theory) ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงมโนทัศน์การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

จากผังมโนทัศน์ เป็นการเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนาคน การพัฒนาท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน อีกทั้งเป็นการศึกษาที่สามารถเรียนรู้ได้อยู่ตลอดเวลาและตลอดชีวิต ซึ่งเปรียบเทียบจากการศึกษาของไทยในสมัยก่อนจะมีอยู่ 3 สถาบันหลัก คือ บ้าน วัด โรงเรียน ที่สามารถเป็นช่องทางทางการศึกษาเพื่อเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ และสืบสาน ประเพณีที่มีมานานเช่นกัน อย่างไรก็ตามการศึกษาจะต้องมุ่งเน้นการผลิตกำลังคนให้มี ระดับการศึกษาที่สูงขึ้น ทั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสผลักดันให้คนสามารถอ่าน ออกเขียนได้ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคล องค์กรหรือผู้นำเหล่านี้ จะทำให้เกิดเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เราสามารถมีรายได้ มีอาชีพและเป็นประโยชน์ ต่อสังคมและประเทศชาติ และในการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตชุมชนที่ยั่งยืน เกิดจากในคน ชุมชนพึ่งตนเองและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามภูมิปัญญาของสังคมไทยตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ที่ทำให้เกิดการพัฒนาและสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ต่อไป

บทสรุป

การศึกษาตลอดชีวิตและการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง เป็นองค์ความรู้ในการดำรงชีวิตที่จะต้องนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชน ตามกระบวนการที่มีค่าสำหรับการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในสังคมต่อไป ซึ่งประกอบด้วย 1) ความหมายของการจัดการศึกษา 2) รูปแบบการจัดการศึกษา 3) ปัจจัยการจัดการศึกษาตลอดชีวิต 4) การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน 5) แนวคิดในการจัดการศึกษาของชุมชน 6) การมีส่วนร่วมของประชาชน 7) หลักเศรษฐกิจพอเพียง เหล่านี้เพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองและแบบพึ่งตนเอง และเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่บั่นทอนความสามารถของคนรุ่นต่อไปในอนาคต ที่จะทำให้การพัฒนาตนเองและผู้อื่นให้เกิดความสมดุลกับการพัฒนาใน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ชุมชนและท้องถิ่นอย่างเทียมเท่ากัน เพื่อที่จะสามารถสร้างความมั่นคงทางสังคม เกิดเป็นการเรียนรู้แบบพึ่งตนเองตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ว่า “ความรู้จัก พอประมาณ ความมีเหตุมีผล ความมีภูมิคุ้มกันที่ดี” โดยนำเอามาเป็นแนวปฏิบัติ การในการดำเนินชีวิตพร้อมควบคู่ไปกับพัฒนาตามแบบที่เราจะบูรณาการเป็นองค์ความรู้ ที่สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย อีกทั้งเป็นแนวทางในการขับเคลื่อน

การพัฒนาประเทศถึงอนาคตในระยะยาวเรามองกว้าง มองไกล โดยการวางแผนเพื่อพัฒนาอยู่ตลอดเวลาและตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดความสมดุลเป็นธรรมชาติมีความสุขและเกิดประสิทธิภาพการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2548). **คู่มือการดำเนินงานเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ตามแผนปฏิบัติการกรมพัฒนาชุมชน**. กระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพฯ.
- Community Development Department. (2005). The Operations enterprise network community manual according to the Department of Community Development Action Plan. Ministry of Interior. Bangkok.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). **การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานเสรีภายใต้กรอบประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. กรุงเทพฯ : บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.
- Ministry of Education. (2012). **The study to prepare the production and development of manpower for accommodating of the free labor movement under the ASEAN Economic Community**. Bangkok : Prikhwarn graphic Co., ltd.
- ประสาธน์ เณียงเฉลิม. (2558). “การเรียนรู้โดยการบริการสังคม : Service Learning”. **วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 ปี พ.ศ. 2558**. มกราคม - เมษายน 2558. หน้า 10 – 11.
- Nuengchahlerm, Prasard. (2015). “Learning by service the social : Service Learning” **Praewa Kalasin Journal**, 2 (1). 2015. Kalasin Rajabhat University. : January-April 2015. p.10-11.
- ปรัชญา เวสารัชช์. (2538). **รายงานการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Wesarat, Pradchaya. (1995). **The research report of the people’s participation on the community development**. Bangkok : Institution of Thailand Studies. Thammasat University.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). **การศึกษาเครื่องมือที่ยังต้องพัฒนา**. กรุงเทพฯ : พุทธธรรม.

Phradhampidod (P.O. Payudto). (1998). **The study of instrument that to be developed**. Bangkok : Budhadham.

พีระสิทธิ์ คำนวยศิลป์. (2544). ปัจจัยส่วนบุคคลกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลบางกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี. **วารสารวิทยาศาสตร์สุขภาพ**.

Kammuasilpa, Peerasit. (2001). Factors relating to Quality of Life of Elderly in Bangkrang Sub-district, Nonthaburi Distric, Nonthaburi province, **Jouynal of Health Science Research**.

ภักพวงศ์ ปวงสุข. (2553). **ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน**. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 ปีพ.ศ. 2553. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

Peongsuk, Pukkaphong. (2010). **The Public Understanding about the sufficiency economy**. The Industry Education Journal, King Mongkut's Lat Krabang Institute of Technology, 9 (2) : 2010.

สัญญา เคนาภูมิ. (2557ก). “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการ : The Writing Format of Research Conceptual Frameworks on Management”. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)** ปีที่ 8 ฉบับที่ 3 : กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2557 หน้า 33-42.

Kenaphoom, Sanya. (2014A). “The Writing Format of Research Conceptual Frameworks on Management” **Rajabhat Maha Sarakham University Journal (Humanities and Social Sciences)**, 8 (3) : September-December 2014. p. 33-42.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงานกฤษฎีกา. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542** แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545.

Ministry of National Education, Prime Minister's Office (1999). **The National Education Act of 2542, Amendment (No. 2) Act 2545**. Bangkok : Ministry of National Education.

- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2555). **ระบบราชการของราชอาณาจักรไทย**. กรณกการพิมพ์. กรุงเทพฯ.
- Office of the Civil Service Commission. (2012). **The bureaucracy system of the Kingdom of Thailand**. Bangkok : Kornkanok printing.
- สำนักงานพัฒนาชุมชน. (2554) . **คู่มือปฏิบัติงานกรรมการชุมชน**. กรุงเทพฯ.
- Community Development Office. (2011). **The Community Operation Manual**. Bangkok : Community Development Office.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2545). **การจัดการศึกษานอกระบบเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดีการพิมพ์.
- Sangsri, Sumalee. (2002). **The formal education management for the lifelong learning along to the National Education Act. 2542. B.E.** Bangkok : Phimdee Printing.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2541). **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ**, มติชนรายสัปดาห์ 5 (ธันวาคม 2541) หน้า 62.
- Tantiwedchakul, Sumed. (1995). **Way of life in the Sufficiency economy philosophy along His Majesty the King**. Weekly Matichon 5 (December 1995) p.62.
- สุรเกียรติ์ เสถียรไทย. (2542). **ทฤษฎีใหม่ในหลวง ชีวิตที่พอเพียง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพิมพ์ร่วมด้วยเช่นกัน.
- Sathienthai, Surakiet. (1996). **The king's new theory : sufficiency life**. Bangkok : Participants Printing.
- สุรเดช มาสินทรัพย์. (2545). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานตำรวจชุมชนสัมพันธ์ของสถานีตำรวจภูธร อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา**. การศึกษาโดยอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- Masinsub, Suraded. (2002). **The public's participation on the Police Community Relations Project of Nathawee Police Station, Songkha province**. The Master of independent Study, Thaksin University.
- Divjak et al. (2004). **Lifelong learning in the digital age : focus group report**. In Tom J.van Weert and Mike Kendall. (Eds). **Lifelong learning in the digital age**. Norwell : Kluwer Academic Publishers.